

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

[דף יב ע"א - יג ע"א]

זאנפי נפשיה הוא: כ"י אמורה לאידך גיסא ב"י. כפרש"י לנעקה כו' הס גרמו לי הצער עכ"ל ולשון מה שילם לי ימיני כו' אינו מדוקדק לכאורה דמה תשלומים שייך לו ונראה לפרש משום דלפוס ריהטת עשה יהודי דהיינו דוד מעשה טוב שלא הרג את שמעי שנולד ממנו מרדכי שהציל הגאולה בתפלתו וימיני שהוא מרדכי שילם ותיקן מה שקלקל שאלו דלא קטליה לאג דכה"ג אמרי רבנן לעיל וקאמר דאינו כן דמה עשה יהודי שלא תיקן כלום כמה שגרס שניול מרדכי דאי לא הוה מרדכי לא היה כאן תקלה דהמין לא היה מקנה אלא במרדכי וכן ציינו לא שילם מה שקלקל שאלו דאינו הרג את אגג לא היה נולד המין:

ח"א דף יג ע"א ב"י הכופר בע"ז נקרא יהודי ב"י. וע"פ מ"ש פ"ק דסוטה כ"ח יהודה כו' וע"ש של הקצ"ה ד"ש זו ארבע אותיות השם ומימי ליה מדכחיז ב"י אחי גוצרין יהודאין וגו' אע"ג דקושטא הוא דמזני יהודה הו' כמפורש בריש ספר דניאל מ"מ לא ה"ל למקריין הכא יהודאין אי לא דכחיז שם ולא להיך לא וגו' והמוס' כתבו דבפרק חלק ב"י אחת דלא היו משבט יהודה עכ"ל אצל צפ"ק דסוטה כ"ח מוכח דהיו מיהודה שאמרו שם דהקצ"ה א"ל ליהודה אי מזיל שלשה מצנין מן האש ומאן יניחו חגיגה מישאל ועוריה: ב"י דברירך אחד הם ב"י. וכולם שמות משה הם ונראה דדרשו כן משום דאינו היו ממש צנייה לא ה"ל לייחסן אחריה כמ"ש ב"י ואלה צני צמיה בת פרעה אשר לקח לו מרד אלא ה"ל לייחסן ע"ש משפחת אב אלה צני מרד אשר ילדה לו צמיה בת פרעה וע"כ אמרו דלאו צני מרד היו שנולדו לו ממנה ולא נקראו על שמה אלא שהיא גדלתן כדמסיק ומשום דלא מזניו שהיא גדלה רק את משה ע"כ כולן שמות משה הן ירד שירד להם לישראל מן כו' כדאמרין במסכת מענייה כ"ט מן צכות משה גדור שגדר פרזותיהן כו' היינו התורה שנתנה על ידו חצר שחציר ישראל כו' היינו שהיה משה כמו סרסור צין הקצ"ה וצין ישראל סוכו שנעשה להם כסוכה כו' היינו להגין עליהם בתפלתו מן הפורעניות שנעשה עגל ונמעשה מרגלים יקותיאל שקוו לאל צימו כו' דהיינו דור המדבר שקוו בכל יום ויום ליתן מן ושלו ובאר ואצי וזו שהגויים עוונותיהן כו' ש"ע תפלתו היה הקצ"ה קולת להן עוונותיהן כמ"ש ל' ויאמר ה' קלתיה כדברך אצי אצי היינו שלשה אצי דכחיז דהאי דכחיז גבי אביגדור היינו שהיה אב צמורה לגדור פרזות של ישראל שנעשה הרעים שהיה להן כבר צמורים ואצי סוכו דהיינו אב צמורה יודע להתפלל על ישראל להגין עליהם מן הצרות כמ"ש לא' מי כהמס יודע פשר וגו' זה משה לב' ואצי וזו אב צמורים שידע לנס הרע ואעפ"י כן בקש על כפרתו: שבפרה בע"ז ב"י שירדה לרחוק מניצוץ ב"י. מפורש פ"ק דסוטה ל"ג: אשר הגלה וגו' שגלה מניצוץ ב"י. דלא ה"ל למכתב אלא ל"ד אשר הגלה מירושלים עם יכניה וגו' עם הגולה וגו' ליה אשר הגלתה ימורא דקרא הוא אלא לומר לך דהס גלו עם יכניה ע"כ ע"י נ"י אצל הוא גלה עמהם מעלמו: ע"ש הצדיקים שנקראו הדסים ב"י. ל"ן כי האדם עץ השדה הוא ואדם הרע דומה לאילן סרק שעומד לשריפה וכמ"ש ק"פ החובל ל"ז אול דיקלל ציח אצל קינא דשרכי ובהיפך אדם הטוב דומה לאילן טוב כמ"ש ל"ח לדיק כחמר יפרח וגו' שושא פירות טובים וכן ההדס צריחו הטוב: אסתר ע"ש שהיתה מוסרת דבריה שנאמר אין אסתר מגדת את עמה וגו'. עשמה כן כדי שלא יתקננה זו ו"ש ל"ט ומתי אסתר נישאת מן צעירי כל רואיה כמפורש לעיל מ"ז דכל אחד ואחד נדממה לו כאוממו ובתרגום ל"ד נמנו טעם אחר מ"א: שהיו א"ה קורין אותה ע"ש אסתר. מלשון סיהרה וכן הוא בערוך מ"ב: לא ארובה ולא קצרה ב"י. הוא מעלה צנן אדם כמ"ש צמיה מ"ג וזע אנשים לא ארוך ולא גוך כו' ע"ש מ"ד: א"ל תקרי לבת א"ל לבית ב"י. פירוש לאשה כדאמרין צעלמא מ"ח קרימי לאשתי צימי: ואת שבע הנערות וגו' שהיתה בונה בהן ימי שבת. ומדכחיז הראיות לה דריש לה דהיינו שהיו ראיות לה לידע ימי השבע ובתרגום מ"ו מפורש שהיה להן שמות כפי מעשה כל יום מימי השבע ע"ש: וישנה ואת נערותיה וגו' שהאביה מאב"ל יהודי. דהיינו ששינה לה מאכל עם נערותיה משאר הנשים ומפורש בתרגום מ"ו דגם נערותיה דקניות היו שלא ראו לאכול דבר איסור ומ"ד שהאביה קדלי כו' היינו ששינה ליתן לה מאכלה משאר יהודים או שינה ליתן לה מאכל שמן וטוב ומתוך אונסה אכלה כפרש"י ומ"ד ששינה להן לאכול צורעונים כמו שמזניו צדיקים: מאי שמון המור ב"י פסכת ב"י. מפ"י הערוך מ"ז מירא דליא וכן הוא בתרגום אונקלוס מ"ח מר דרור מרי דליא ועיין צאורך צוה צמזב"ן פרשת כי תשא מ"ח. ואנפיקיגון שמון זית ב"י שמושיר את השיער ב"י. ובערוך מ"ט צס ר' מלליה שמשחיר השיער ובשמעתין משמע דפליגי אצל בתרגום ל' פ"י את שניהם צמזב"ן המור וז"ל ו' ירחין צסטכי ואנפיקיגון דמנתר ית שפרא כו' ע"ש: מגנותו ש"ל אותו רשע צמזב"ן שבחו ב"י. דודאי לא צא הכתוב לספר שצחו של רשע אלא גנותו כפרש"י אלא דמתוך גנותו למדנו כו': ותדי אסתר וגו' מ"ב ש"ל אחד ואחד ב"י. מפורש לעיל נ"א: חדש טבת ירח שהגוף גהגה מן הגוף ב"י. עיין פרש"י ויש לפרש צהיפך שהעיד הכתוב על גנותו שהיה בעל הנאה ונתכוון כן להנאתו: ויעש המלך מושתה גדוץ עבד משתיא ב"י. מדכחיז טוב ג"כ את משתה אסתר וגו' דימורא דקרא הוא לומר דבציילה עשה המשמה והנחה וגו' שכל המפורש בציילה עשה כדי לגלות לו ואמר אזיל שקל ענה ממרדכי אמר כו' מדכחיז ג"כ וצחקן בתולות שנית כיון שצבר כחיז ג"כ שהמליכה תחת ושתי למאי קצן בתולות שנית גס סמך לו ג"כ ומרדכי יושב וגו' שאין ענין זה לזה אלא לאשמעינן שנטל ענה ממרדכי היאך יעשה שתגלה לו ואמר ליה לאחשורוש שיקצן בתולות שנית ואין אשה מתקנאה כו' וע"י זה אפשר שתגלה וקאמר דעשה כן ואפ"ה לא גליה ליה כדכחיז בתר הכי ג"כ אין אסתר מגדת וגו' והוא יעלו כן שאפשר שאחרת מהבתולות תמנא חן צעיריו וישלח את אסתר דמטעם זה לזה לא שלח תגיד כדי שיאמר דממשפחה צויה היא וישלחה כפרש"י צמגילה ל"ד:

את שרי המשקים שיעשו כרצון איש ואיש השומה ונראה כפי התרגום א' למעבד כרעות גזרא דצית ישראל וכרעות גזרא דכל אומה ולשון ומדכחיז איש ואיש בלשון יתר אמרו כי תלה הכתוב כלל ישראל במרדכי והיינו כרצונו שלא להאכילן ולהשמותן דבר איסור דמרדכי גופיה ודאי דלא היה נהנה כלל מאותה סעודה וכן תלה כלל האומות בהמן שרצונו בכל אכילות: בית המלכות בית הנשים בובעי צ"ה ב"י. צית הנשים הוא מקום לנוע דלא רגילים ציה הנשים אצל עשמה משתה צית המלכות הוא מקום שהמלך מצוי צו דרגילים ציה הנשים כדי להראות יפיה נתכונה לזנות כפרש"י:

ח"א דף יב ע"ב יום השביעי שבת היה ב"י. דלא ה"ל למכתב ציום השביעי אלא דלחי למימר דציום השבת היה שנקרא שביעי טעם דטעם לצייה צממרא משא"כ ישראל דלא היה אז טעם צממרא אלא שאחר שאוכלין וסומין מחילין צד"ת כו' ועודי כוכבים מחילין צדברי תפלות כו': א"י וב"ב ש"תהא ערומה ב"י. מפורש צמדרש ב' אחשורוש שהיה טעם אמר אין נאה כאשתי ולא תאמרו מפני שהיא לצושה צגדי מלכות ומקושטת א"ל א"כ תצא ערומה כו' ע"ש. וקאמר שבמדרש שאדם מודד ב"י. ר"ל דלהכי אשמעינן דשבת היה ונגזר עליה שצמא ערומה ע"ש צממרה כו' שהיתה ושתי כו' מפשיטין ערומות ועושה צהן מלככה צצמא כו' וכו' צממרה ג' וגזר מלכא כו' לאתרא ושתי מלכתא ערטינאה צגין דהות מפלחא צצמא ערטינאין ומנפין עמר וקיתן ציומא דשצמא כו' ע"ש ואפשר שהודיע רשעותה שהניפון מצער גוף הערומים: בשוך חמות וגו' זכר את ושתי ואת אשר עשתה אלא על אשר נגזר עליה ד' הריגה ע"כ ולכן דרשו אשר עשמה דהיינו ששעצדה כך צנות ישראל כן נגזר עליה: שפירחה בה צרעת ב"י ועשה צ"ה זגב ב"י. עיין כפרש"י ומוס' ע"פ הירושלמי וכתב צעל הערוך ד' פ"י כל דבר שהוא יתר שאינו כמדת חצירו כו' קרוי זגב כו' ע"ש ולא ידענא מי הכריחו לפרש כך ואימא דזגב ממש עשה לה צבהמה וכו"ג אמרינן צפרק הרוחה ל' צאדם הראשון שנצרא צזגב שנצראת ממנו חוה: אמאי ד"קקה ביה ב"י האוי ב"י. דהענין כפול ל' ויקרף וגו' וחמתו צערה צו ואפשר שדקדק כן מלשון צו דמשמע שחמתו צערה צדבר שחלוי צו דהיינו שזולה צדיצורה לקרותו אהוריירי דאצא כו' והוא צצמא אשתי כו' ולא קראה אותו מלכא: ויאמר המלך הצחבים מאן חכמים רבנן ב"י. מזניו לשון חכמים צצו"ה כמו ח' ויקרא פרעה לחכמים וגו' אצל יודעי עמים לא מזניו רק צחכמי ישראל כמ"ש ט' ומזני יששכר יודעי צינה לעמים וגו' והם מכלל סנהדרין צדנין דיני נפשות צומן צציהמ"ק קיים ל' ולכן א"ל דייענה ומדלא מזניו צדנו צה אלא ממוכן פסק דינה כדכחיז י"א לא על המלך וגו' ש"מ דלא ראו לדונה מטעם דהיכי נדייני כו' וא"ל זיל לגבי עמון ומואב דיחצו כו' ואפשר דאלו הסרים דחציב היה מהן מעמון ומואב כמו שהיה ממוכן זה המין מעמלק: והקרוב אצ"ו ברשנא וגו' ב"י הפסוק ע"ש הקרבנות ב"י. כפרש"י והקרוב מלשון הקרבת קרבן עכ"ל והיינו משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב והקרובים אצ"ו בלשון רבים ואמר שמה"ש אמרו לפני הקצ"ה כו' ובתרגום ב"י אחת נמי הך דרשה וצני יששכר דחזיר לעיל שלא ראו לדונה הם היו מתפללים כך וחזיר צמפלה צו כלל הקרבנות הצאים לצפרה וצאחיה מקום וע"י מי כרשנא ע"ש כרים צני שנה שהם שני הכרים וכצעים שנקרצו צממיד של שחריית ושל מנחה שהוא קרבן עשיר שהיה לכלל ישראל חלק צו. ואמר שתר ע"ש שני תורים שהוא קרבן עני שכל אלו נקרצו על אדמתם שנא' י"א מוצח אדמה וקאמר ע"י מי ע"י כ"ג ששימש צצגדי כהונה שצו א' מאצנים טובות הנקרא תרשיש ואמר מרס כלום מרסו צדם שנעשה ע"י שאר כהנים שהיא עבודת הדם השייכה לזריקה המכפרת ומרסנא כלום מרסו צמנחות כו' שהיא קרבן צדלי דלות ממוכן כלום הכינו שלקן כו' שהיא עבודת התמידין צלחם הפנים וכענין זה בתרגום ב"י: ויאמר במוכבן זה המין ב"י. יש רמז צמומור אילת השחר ד"ל דכחיז ציה "הצילה" מתחצ "נפשי מ"ד" ככלל וגו' שצו ר"ת המ"ן ממכ"ן ולקמן ט"ו מיימי ליה אהאי קרא ע"ש ואמר שנקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות כו' פרש"י לפורענות עומד להיות תלוי עכ"ל ועי"ל שמוכן לפורענות להציל פורענות לאחריים מחלה צמעשה ושתי להורגה וצזו אח"כ ט"ו להרוג ולאצד את כל היהודים וגו': אפי"ו קרחה בבית"י פרדשכא ב"י. קרחה שפל אנשים נקרא בלשון גנאי קרחה כמ"ש המוס' צפ"צ דצנורות י"ז כדכחיז י"ז עלה קרח גו' וצפ' שאל ט"ו מהכא לקרחינאה כמה כו' ורש"י שפ"י שאף הגרדן שר צציתו עכ"ל אין זה פ"י של קרחה אלא דר"ל אדם צווי ושפל כמו הגרדי: ויפקד גו' ערום יעשה בדעת זה דוד ב"י יפרוש גו' זה אחשורוש ב"י. מפורש צפרש"י ואוסף על פירושו לשון המקרא ערום יעשה צדעת היינו שדוד לא פ"י כלום אלא שאמר קרא שעצדיו אמרו כן וגם צקשו לו נערה אצל הכסיל זה אחשורוש הוא פ"י צענמו האולת ויפקד המלך פקידים גו' ויקצו כל נערה וגו' וצוה יתישב שלא הציא קרא דלעיל מיניה ב' ויאמרו נערי גו' יבקשו למלך נערות בתולות גו' אלא דמייתי קרא דבתריה ב"א ויפקד המלך פקידים גו' ויקצו את כל נערה גו' דהיינו שהוא פ"י והסכים צאולת שא"ל נערו: אי ציחובי קאתי ציחוביה עד בנימין ב"י. וצכלל קושיא צו נמי דדורות צצני צני נמי לא חזיר דהא שמעי לאו כן קיש היה אלא כן גרא הוה כדלקמן: בן יאיר בן שהאיר צינייהם ב"י. כמ"ש ב"ב ליהודים היתה אורה גו' וכן שמעי ע"ש שמעם הקצ"ה ב"ג כי הקיש צמפלתו על שער רחמים כו' כי כצנ נעעלו שער רחמים כדאמר' צמדרשות שגור עליהם כליה לולי תפלתו של מרדכי וצדיקים שצאוחו דור שנפחתו להם שער רחמים שנעעלו: קרי צ"ה יהודי אצמא ב"י. עיין פרש"י ונערי ל"ג אלא ה"ג אמר רבה צצ"ת כו' ע"ש לפי דבריו יהיה אמר רבה צצ"ת פירושו של מוכתר צנימוסו דהיינו שייחסו הכתוב צין מצד אב וצין מצד אם אצל בערוך כ"ד גרס מוכתר צנימוסו הוה כעדי פ"י כו' ע"ש ולפי זה י"ל דרבה צצ"ת כו' מלחא

הגהות והערות

א' אסתר א, ת. ב' עיין אסתר רבה פרשה ג, יג. ג' אסתר א, יא. ד' נדצ"ל "דעל" הריגה "נעצב". ה' בערך זגב ג. ו' ברכות דף סא ע"א. ז' אסתר א, יב. ח' שמות ז, יא. ט' ד"ה א' יב, לב. י' עיין יומא דף כו ע"א. יא' אסתר א, טז. יב' אסתר א, יד. יג' שמות כ, כ. יד' תהלים כב. טו' דף טו ע"ב ע"ש. טז' אסתר ג, יג. יז' דף נח ע"א ד"ה חוץ. יח' מלכים ב' ב, כג. יט' שבת דף קנב ע"א. כ' אסתר ב, ב. כא' שם שם, ג. כב' שם ח, טז. כג' בע"י נוסף "וכו" ויש להוסיף עוד "ובן קיש" כ. כד' ערך נמס ב. כה' דף י ע"ב. כו' דניאל ג, יב. כז' סנהדרין צג ע"ב. כח' דברי-הימים א' ד, יח. כט' דף ט ע"א. ל' במדבר יד, כ. לא' קהלת ח, א.

מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם זצ"ל

אלו הם תרי"ג מצוות שנאמרו לו למשה בסיני הן וכללומיהן ופרטומיהן ודקדוקיהן. כל אותם הכללות והפרטות והדקדוקים הביארוהו של כל מצוה ומצוה היא תורה שבעל פה שקיבלו ב"ד מפי צ"ד. ויש מצוות אחרות שנאמרו אחר מתן תורה וקבעו אותם נביאים וזכמים ופשוטו בכל ישראל כגון מקראת מגילה ונר חנוכה ותענית ושענה בראש ויערוצין וידיים, ויש לכל מצוה ומצוה מאלו פירושיה ודקדוקיה. הכל יתבאר בחיבור זה:

בל אלו המצוות שנאמרו לנו לקבלם ולשמרם שנאמר לא תסור מן הדבר וכו' ואינם מוספת על מצוות התורה. ועל מה שהיה תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו שלא יהא נביא רשאי לתקן דבר ולומר שהקצ"ה יזכה במצוה זו או להוסיף למצוות התורה או לחסר אחת מאלו השש מאות ושש עשרה מצוות. **אבל אם הוסיפו צ"ד עם נביא שהיה באותו הזמן מצוה דרך מקרה או דרך היראה או דרך גזירה אין זו מוספת.** שהרי לא אמרו שהקצ"ה יזכה לעשות עירוב או לקרות מגילה בעונתה. ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה **אלא כך** אנו אומרים שהנביאים עם צ"ד תקנום ואזו לקרות המגילה בעונתה כדי להוסיף שנהו של הקצ"ה ומשועשוע עשה לנו והיה קרוב לשועשועו כדי לזכרו ולהללו וכדי להודיע לדורות ההלכות שאמת מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו חלום וגוי. ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה בין לא תעשה:

וראיתו לחלק חיבור זה לארבעה עשר ספרים:

בסוכה שבעת ימי האג. ג לטוב ולרב במקדש כל שבעת ימי האג:

הלכות שקלים

מצוות עשה אחת והוא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה:

הלכות קידוש החדש

מצוות עשה אחת. והיא לשבוע ולקבוע בחי' זה יום הוא מחולל כל חודש וחודש ממדברי סופרים:

הלכות תעניות

מצוות עשה אחת. והיא להתענות ולעוקב לפני ה' בצום כל יצה גדולה שלא תבא על הצור:

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן ב' מצוות עשה מדברי סופרים, ואינם מן המנין. ומאלו כל המצוות של תורה הנכללות בספר זה חמש ושלושים. י"ט מהם מצוות עשה. וט"ו מצוות לא תעשה. ויש בו ג' מצוות מדברי סופרים:

ספר נשים

הלכותיו ה'. וזהו סידורן. הלכות ארבע. הלכות גירושין. הלכות יבום ואלמנה. הלכות נערה בתולה. הלכות סוטה.

הלכות אישות

יש בכללן ארבע מצוות. שתי מצוות עשה. ושתי מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לישא אשה בתוכה וקידושין. ב שלא תבעל אשה בלא כתובה וקידושין. ג שלא ימנע שאר כסות ועונה. ד לפדות ולרבות ממנה:

הלכות גירושין

יש בכללן ב' מצוות. א מצוות עשה והוא שיגרש המגרש בספר. ב שלא יחזיר גרושה משנאחז:

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצוות. שתי מצוות עשה. ואחת מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לייבם. ב להלן. ג שלא תנשא יבמה לאיש זר עד שחזיר רשות היבם מעליה:

הלכות נערה בתולה

יש בכללן ה' מצוות. ג' מצוות עשה. וב' מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לקנות המפתח. ב שישא האונם אנוסותו. ג שמתב אשת מוילא שם רע תחת בעלה לעולם. ה שלא יגרש מוילא שם רע את אשתו:

הלכות סוטה

יש בכללן ג' מצוות. א' מצוות עשה. וב' מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לעשות לטובה כמורת הקנאות הסדורות בתורה. ב שלא ליתן שמן על קרבנה. ג שלא ליתן עליו לבונה. ומאלו כל המצוות הנכללות בספר זה י"ז. ט' מהם מצוות עשה וח' מצוות לא תעשה:

ספר קדושה

הלכותיו ג'. וזהו סידורן. הלכות ארבע. הלכות מאלות ארבעות. הלכות שמיטה:

הלכות איבורי ביאה

יש בכללן ל"ו מצוות. א' מצוות עשה. והשאר מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לבא על האם. ב שלא לבא על אשת אב. ג שלא לבעול אחות. ד שלא לבעול בת אשת אב. ה שלא לבעול בת הבן. ו שלא לבעול בתו. ז שלא לבעול בת האם. ח שלא לישא אשה יבמה. ט שלא לישא אשה ובת גיה. י שלא לישא אשה ובת בתה. י"א שלא לבעול אחות אב. י"ב שלא לבעול אחות אב. י"ג שלא לבעול אשת אחי האב. י"ד שלא לבעול אשת הבן. י"ה שלא לבעול אשת אח. י"ו שלא לבעול אחות אשתו. י"ז שלא יבצע עם בתמה. י"ח שלא תביא אשה בתמה עליה. י"ט שלא לבצע עם זכר. כ שלא לנלות ערות אב. כא שלא לנלות ערות

ומזוה וספר תורה. הלכות ציצית. הלכות ברכות. הלכות מילה:

הלכות קריאת שמע

מצוות עשה אחת והיא לקרות ק"ש פעמים ביום:

הלכות תפלה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצוות עשה. א לעבוד ה' בתפלה בכל יום. ב לברך כהנים אח ישראל בכל יום:

הלכות תפילין ומוזוה ובפר תורה

יש בכללן ה' מצוות עשה: וזהו פרשן

א להיות תפילין על הראש. ב לקשרם על היד. ג לקבוע מזוזה בפתחי השערים. ד לכבוז כל איש ספר תורה לעצמו. ה לכבוז המלך ספר שני לעצמו כדי שיהיו לו שני ספרי תורה:

הלכות ציצית

מצוות עשה א' והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות:

הלכות ברכות

מצוות עשה אחת והיא לברך את שמו אחר אכילה:

הלכות מילה

מצוות עשה אחת והיא לגמול את הזכרים ביום השמיני. ומאלו כל המצוות הנכללות בספר זה י"א מצוות עשה:

ספר זמנים

הלכותיו עשר וזהו סידורן. הלכות שבת. הלכות עירובין. הלכות שבתת ששור. הלכות שבתת יום טוב. הלכות חמץ ומצה. הלכות שופר וסוטה ולולב. הלכות שקלים. הלכות קידוש החדש. הלכות תעניות. הלכות מגילה ותנוכה:

הלכות שבת

יש בכללן ה' מצוות. ב' מצוות עשה. וב' מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לשבות בשביעי. ב שלא לעשות בו מלאכה. ג שלא לעשות בשבת. ד שלא לנאחז חוץ לגבול בשבת. ה לקרש היום בצידיה:

הלכות עירובין

מצוות עשה אחת והיא מד"ס ואינה מן המנין:

הלכות שביעית ושור

יש בכללן ד' מצוות. שתי מצוות עשה. ושתי מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לשבות בו ממלאכה. ב שלא לעשות בו מלאכה. ג להחזיק בו. ד שלא לאכול ולשמות בו:

הלכות שביעית יום טוב

יש בכללן י"ב מצוות. שש מצוות עשה. ושש מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א לשבות בראשון של פסח. ב שלא לעשות בו מלאכה. ג לשבות בשביעי של פסח. ד שלא לעשות בו מלאכה. ה לשבות ביום חג שבועות. ו שלא לעשות בו מלאכה. ז לשבות בראש השנה. ח שלא לעשות בו מלאכה. ט לשבות בראשון של חג הסוכות. י שלא לעשות בו מלאכה. י"א לשבות בשמיני של חג. י"ב שלא לעשות בו מלאכה:

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות. שלש מצוות עשה. וחמש מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לאכול חמץ ביום י"ד מתחלת היום ולמעלה. ב להשפית שאור צ"ד. ג שלא לאכול חמץ כל שבעה. ד שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה. ה שלא יראה חמץ כל שבעה. ו שלא ינאחז חמץ כל שבעה. ז לאכול מצה בלי פסח. ח לספר ציצית מצרים באותו הלילה:

הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן ג' מצוות עשה: וזהו פרשן

א לשמוע קול שופר באחד בשבוע. ב לשב

הלכותיו חמש וזהו סידורן. הלכות יסודי התורה. הלכות דעות. הלכות תלמוד תורה. הלכות עבודת סוכנים ומזלות ומקוה טהורים. הלכות משואה:

ספר המדע

יש בכללן עשר מצוות. שש מצוות עשה וארבע מצוות לא תעשה:

הלכות יסודי התורה

א לידע שיש שם אלוהים. ב שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוהים ואלוהי ה'. ג לחזרו. ד לאהבו. ה ליראה ממנו. ו לקדש שמו. ז שלא לחלל את שמו. ח שלא לאבד דברים שנקראו שמו עליהם. ט לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. י שלא לנסאות:

הלכות דעות

יש בכללן אחת עשרה מצוות. חמש מצוות עשה. ושש מצוות לא תעשה:

א להדמות בדרכיו. ב להדבק ביודעיו. ג לאהוב את היריעים. ד להאזין את הגרשים. ה שלא לשנא אחים. ו להוכיח. ז שלא להלכות פנים. ח שלא לענות אומללין. ט שלא ליתן רכיל. י שלא לנקום. י"א שלא לגטור:

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות. א ללמוד תורה. ב לכבד מלמדיה ויודעייה:

הלכות עבודת סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

הלכות עירובי סוככים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש וארבעים מצוות לא תעשה:

וזהו פרשן

א שלא לפנות אחר עבודה סוככים. ב שלא תמור אחר הרהור הלב ורשיית עינים. ג שלא לגדף. ד שלא יעבוד אותה דרך עבודתה. ה שלא יתחוו לה. ו שלא לעשות פסל לעצמו. ז שלא לעשות פסל ואפילו לאחריים. ח שלא לעשות זרות ואפ"י לגוי. ט שלא להידיח אחרים אחריהם. י לשרוף עיר המדחת. י"א שלא לעשות יב שאלה ליהנות מכל ממונה. י"ב שלא להסית יחיד לבעדו. י"ג שלא לאהוב המסית. י"ד שלא לגזוז שגאחו. י"ה שלא להליל. י"ו שלא ללמד עליו וכות. י"ז שלא לימנע מללמד עליו חובה. י"ח שלא להתנבא בשמה. י"ט שלא לשמוע מן המתנבא בשמה. כא שלא להתנבא בשקר ואפילו בשם ה'. כ"ב שלא לגור מהריגת נביא שקר. כ"ג שלא לשבוע בשם עבודת סוככים. כ"ד שלא לעשות אוב. כ"ה שלא לעשות ידעוני. כ"ו שלא להעביר למוחק. כ"ז שלא להקים מזבחה. כ"ח שלא להשתחווית על אבן משפית. כ"ט שלא ליעבד אשה. ל' לאבד עבודת סוככים וכל העשפה בשביעה. ל"א שלא ליהנות בעבודת סוככים ומשפחה. ל"ב שלא ליהנות בציפוי נעדר. ל"ג שלא לברות ברות לעובדי עבודת סוככים. ל"ד שלא יחזן עליהם. ל"ה שלא ישבו בצרעני. ל"ו שלא לנהוג במנהגיהם וימלבושיהם. ל"ז שלא לנחש. ל"ח שלא לנקום. ל"ט שלא לעוקב. מ' שלא לחזר חזר. מא שלא לדרוש אל הממים. מב שלא לשאול נאוב. מג שלא לשאול בידעוני. מד שלא לנשף. מה שלא להקוף פאת הראש. מו שלא להשחית פאת וקן. מז שלא יעדה איש עדי אשה. מח שלא תעדה אשה עדי איש. מט שלא לכבוז קעקע. נ' שלא להסגוד. נ"א שלא לעשות קרחה על מת:

ספר ראשון

אכלול בו כל המצוות שהם עיקר דת משה רבינו ע"ה וזרין אדם לידע אותם מחילה הכל כגון ימוד השם צ"ה ואקרי עבודת סוככים. וקראתי שם ספר זה ספר המדע:

ספר שני

אכלול בו כל המצוות שהם מדידות שנטמנו בהם כדי להאזין המקום ולזכור תמיד כגון קריאת שמע ותפלה ותפילין וברכת כהנים ומילה ככלל לפי שהיא אות נבשרנו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין ולא ציצית וכיוצא בהם. וקראתי שם ספר זה ספר האהבה:

ספר שלישי

אכלול בו כל המצוות שהן זמנים ידועים כגון שבת ומעודות. וקראתי שם ספר זה ספר זמנים:

ספר רביעי

אכלול בו המצוות של בע

דף י"ג ע"א

שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה. פירש**רש"י לרחוץ לטבול לשום גירות.**

לכאורה משמע שטבלה לשם גירות דקיימא לן גר צריך טבילה, והא ליתא, דזה אינו אלא בבא ליכנוס לקדושת ישראל לצאת מתורת בני נח, דהא נפקא ליה הא מדור המדבר שמלו וטבלו כשבאו לקבל את התורה בפרק ב' דמס' כריתות (ט). ובפרק הערל^[קפ"ה], והכי נמי עבד כנעני כשיוצא מתורת בן נח ובא לכנוס לכלל מצוות שהנשים חייבות בהן בעי טבילה כדאמרינן בפרק ד' דיבמות (מ.ו.), **אבל באותו זמן עדיין כולן היה עליהם תורת בן נח וטבילה זו למה^[קפ"ו].** ובסוף פרק קמא דסוטה (יב:) דרשינן ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בר יוחאי מלמד שירדה לרחוץ מגילולי אביה וכן הוא אומר אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, ופירש רש"י וכן הוא אומר שהרוחץ ומתנקה מעונו קרוי רחץ, משמע דהא גופיה מה שכפרה בגלולי אביה הוא דמקרית רחיצה:

דף י"ג ע"ב

וכי אחי אביה הוא וכו'. קשה לי הא מצינו לאברהם דאמר ללוט שהיה בן אחיו כי אנשים אחים אנחנו (בראשית יג. ה), אלמא אח עם בן אחיו אחים מיקרו, ואם כן הוא הדין נמי בן אחותו כיעקב עם לבן אחים מיקרו, ומאי קשיא ליה והלא בן אחות אביה הוא^[קפ"ז].

[קפ"ה] הלימוד מדור המדבר מוזכר ביבמות מו ע"ב.

ואע"פ שרש"י פירש בפירוש התורה (שם) בשם מדרש האגדה הא דאמר לו אברהם ללוט כי אנשים אחים אנחנו שהיו דומין בקלסתר פנים, ולא משום שהיה בן אחיו קרי ליה אח, ובגמ' דידן לא משמע הכי, דבפרק ב' דיבמות (יז:) נפקא ליה לרבה דיבום נוהג באחים מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מאב ולא מאם, ופריך לילף אחוה אחוה מלוט דכתיב כי אנשים אחים אנחנו, פירש רש"י ותתיבם אשת אחי אביו שהרי בן אחיו היה, אלמא הא דקרו ליה אח מחמת קורבה הוא דכן אחיו כאח והוא הדין בן אחותו וממילא אח האם קרוי אח לבן אחותו, והכי נמי כתיב (שם יד. יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו, שמע מינה דלוט קרוי אח לאברהם, ואם כן הוא הדין יעקב ללבן. ואע"ג דאיכא למימר הא דאח וכן אחיו קרוי אח היינו משום דבני בנים הרי הם כבנים והוה ליה לוט בן אחי אברהם כאילו הוא בן תרח אבי אברהם, דמהאי טעמא אמר אברהם על שרה אשתו שהיתה בת אחיו בת הדין אמנה אחותי בת אבי היא, משום דבני בנים הרי הם כבנים והוה ליה כאילו היא בת תרח כדפירש רש"י בפירוש התורה (שם כ. יב), והכי משמע בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נח:) דאמר התם הכי קאמר קורבה דאחות אית לי בהדה מן האב ולא מן האם, הא בני בנות נמי הרי הם כבנים כדנפקא ליה בפרק ו' דיבמות (סב:) שם דמני מכיר ירדו מחוקקים (שופטים ה. יד), ואם כן בן אחות נמי כאחיו הוא, ואע"פ שלכאורה מהאי סוגיא דפרק ב' דיבמות (יז:) יש לדחות קושיא זו גבי הא דאמר התם מדהוה ליה למימר ריעים וכתיב אחים שמע מינה

[קפ"ז] נ"ב, יש לומר כיון שהיו אז כבר לבני יעקב מצות נוספות על שבע מצות מה שנצטוו ע"י עמרם כמבואר בדברי הרמב"ם הלכות מלכים (פ"ט ה"א) מלבד מצות גיד הנשה. (אמרי ברוך).

[קפ"ז] נ"ב, יש לומר, דאם אחוה שאמר יעקב היה הכוונה מפאת קורבה, היה יכול לומר לרחל שהוא אחיה, וכיון שהזכיר שהוא אח לאביה על כרחך כוונה אחרת היה לו בזה, דאח ממש אי אפשר לומר דהא לא היה רק בן אחותו, אלא ודאי כדרש חז"ל. (אמרי ברוך).

משהחזירה - עי' בדברינו בגמ' ד"ה ותצפנהו.

ד"ה שחביב עליהן ממונן - ואע"פ שהיה משתמר גופו יותר בשל עצים - עי' בדברינו בגמ' ד"ה מאי שנא.

תוס'

ד"ה אחרים - ומקשים מדקאמר ר"מ טוב שמו מכלל דאחרים לאו היינו ר"מ וכו' - בהגהות וציונים (מהדורת עוז והדר) הביאו דבכת"י איתא ר' אלעזר, ובפרקי דר"א איתא ר' שמעון, ולפי"ז לא קשיא מידי. וע"ע מש"כ הרש"ש.

ולא מסתברא דהא לר' נתן אסקו יש אומרים ואית לך שכל שמועותיו קבער כן ולר"מ נמי עשו כיו"ב - עי' תוס' בברכות ב"ק וע"ז [שציינו מסהש"ס וגלהש"ס] דסברי אכן דיש מקומות דאחרים לאו היינו ר' מאיר, ויש אומרים לאו היינו ר' נתן. וכ"כ תוס' שאנן ותוס' הרא"ש לקמן כב.

ד"ה חמר מבחוץ - פירש רבי וכו' זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הזפת - הוכרח לפרש כן לפי שגירסתו "חמר מבחוץ וזפת מבפנים" כדאיתא בדיבור המתחיל דתוס', והוא איפכא מגירסא דילן. והקשה בעיון יעקב על ע"י דלפירוש תוס' הו"ל לכתוב בתורה להיפך "ותחמרה בזפת ובחמר", דתחילה צריכין בזפת ועליו בחמר. וראה מש"כ לישב תורת הקנאות. וע"ע מנחת סוטה.

דף יב:

גמ'

זתרד בת פרעה לרחוץ על היאור וכו' מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה:

א] פירש"י שירדה לטכול לשם גירות. ויש לעיין מהיכן קים לחז"ל שירדה לטכול ולהתגיייר - ראה בחי' הגרי"ז בשם הגרי"ד זצ"ל, ובספר שי לתורה (ח"צ עמ' קפ"ח) בשם הגרמ"ד סולווייציק שליט"א שביארו דאיתא ביבמות עט. אחד מג' סימנים דישראל שהם רחמנים, ולקמן כתיב "ותחמול עליו" והוקשה לחז"ל מהיכן היה לה מידת רחמנות שאינה בעכו"ם, ומזה למדו שנתגייירה.

ובנתיבות הקודש ביאר דתיבת 'לרחוץ' מיותרת, ולא שמעינן שירדה לרחוץ מגלולי בית אביה.

ב] בקידושין סב: נחלקו הראשונים בענין טבילה לשם גירות: דעת רש"י שצריך בפני ג' ישראלים, ודעת תוס' דבפני אחד סגי, ודעת תוס' הרא"ש דלטבילה אין צריך אפילו אחד. ולדעת רש"י ותוס' צ"ל דהכא לפני מתן תורה שאני. וש"מ במנחה חריבה שעמד בזה, וכתב די"ל שטבילה בפני שלושה אינה מעכבת דיעבד, עי"ש. ובספר דברות אריאל (יט. ג.) כתב דגירות שקודם מתן תורה אינה אלא לקבל שם ישראל אך לא 'קדושת ישראל', לפיכך י"ל שאינה קרויה 'משפט' ואי"צ לה ביי"ד של שלושה.

ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פר' זל) תמה מהכא ומסוגיות נוספות על דברי תוס' שבת קלה: (ד"ה כגון) דלפני מתן תורה לא היה טבילה לשם גירות. וראה בחי' הגר"ח עהש"ס (אות תל"ה), ובספר מאורי המועדים (עמ' שי"ג).

אמנם בטורי אבן (מגילה יג.) הקשה על עיקר פירש"י דמה שייך אז טבילה לשם גירות [ועי"ש הגהות ברוך טעם]. וגם מהרש"א ח"א כאן דחה פירש"י, והוא מפרש ד"לרחוץ מגלולי אביה" אינה רחיצה ממש, אלא משל בעלמא שביקשה לשוב ולהתנקות מעבודה זרה, ודרשו כן מדלא קתני "לרחוץ בתוך היאור" אלא "על היאור" להורות שלא היה רחיצה ממש. וכע"ז פירש במנחת סוטה.

קובץ חיבורים

הלכות פריה ורבייה - סימן א

סעיף א'

חכמת שלמה

חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות וכו'. נ"ב, עיין בנ"ש סק"א, וא"כ אפשר דמקיים לערב אל תנח במקום שהולך וכו'. ולפענ"ד נראה דלא קשה מידי, ע"פ מה שמבואר לקמן בשו"ע [סימן ל') [ב' סעיף י"א]] דאסור לאדם לישא אשה במדינה זו ויקח אשה במדינה וכו' משום נמנא אח נושא אחרת, ומשמע דמדינה היינו*, רק עיר נקרא מדינה בלשון הרמב"ם [פכ"א מאיסורי ביאה הכ"ט], כמ"ש הסמ"ע [בחו"מ] בסימן רנ"ב [סקמ"ח], וכן משמע בש"ס [ויבמות ל"ו ע"ב] במה שמקשה מרז וכו', ואי נימא דמדינה דוקא שם מדינה בכללה, נימא דרב נשא אשה באותה מדינה בעיר אחרת, וע"כ דאף זה אסור, וא"כ האין יכול לקיים לערב אל תנח במקום שהולך, והתנא [כתובות ט"א ע"ב] נקט קמס, משמע כל התלמידים אף דלא פקיע שמייהו, ומוכח הרמב"ם שפיר דינו, אבל פו"ר יכול להיות שקיים, כן נראה פשוט ואמי שפיר, וק"ל.

נראה
דבריו
לדעתו
באין לאו
דקא
מדינה

חכמת שלמה

והנה נסתפקתי בני שגידל יתום ויתומה בתוך ביתו, אם נחשב זה קיום פו"ר, כיון דאמרנו חז"ל [מגילה י"ג ע"א] המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו [הכתוב] כאלו ילדו, א"כ יש לומר דהוי נמי כאלו קיים פו"ר, או עכ"פ אינו דומה לולד ממש ולא קיים בזה פו"ר. ולכאורה נראה דזה תלוי בפלוגתא הדרישה עם הט"ו ציו"ד [סימן רמ"ב], דדעם הדרישה [פרישה אות ב'] דכל מקום דנאמר כאלו, אין המוקש שיהי אל מי שמקיש לו, והט"ו [סק"א] מולק דהוא שיהי ממש. ולכך ה"ל להדרישה כיון דאינו שיהי ממש, ולכך נהי דאמרנו דהוי כאלו ילדו, מ"מ אינו לדיה ממש ואינו יוצא בס יד פו"ר, אבל להט"ו שהוא שיהי ממש, או יוצא בס ידי פו"ר. מיהו אף להדרישה, מ"מ (הוי) [היינו] רק אם לא הוליד כלל, אבל אם הוליד ומתו וגידל יתום ויתומה, ודאי קיים פו"ר, דממה נפשך, אם בעיני לדיה הוי הוליד ממש, ואף דלא גידלם הוי גידל יתום ויתומה, והוי דלא הולידום עכ"פ גידל יוצא ממה נפשך, כן נראה לי נכון לדינא, ודו"ק:

עוד מקודש

לישא אשה. על האב מצוה להשיא בנו [קדושין כ"ט ע"א]. משמע שגם גדול מופלג ואינו על שלחן אביו, מ"מ מוטל כי מתבייש, ובדיווח שני יש לומר דקיל, כי אין מתבייש, כנהוג. ולישא לפני עשרים שנה, יש לומר שאין להבין לתמוך את עצמו על אביו, ולא יתבייש לשלוח בנייתה:

עוד מקודש

לישא. יש לומר דלא שייך כיבוד אב ואם שאומרים לא זו, כי הן מקפ על (חלקן) [לוקח, סוטה מ"ז ע"א], וכתיב [בראשית ב' כ"ד] יעזב איש את אביו כו' ודבק בנשואו, היינו רצויה לחלקו יעזב. ומה שאינו מצד הן רק בשביל ממון וכדומה, מוטל כיבוד אב ואם, אשר הם רוצים ישא. ואחר תקיעות כף מנאים כנהוג לא שייך עוד כיבוד אב ואם, רק כשממון מפקיע ממיר לכתחילה אם נהוג כן. [הגם כי כממון כיבוד אב ואם משל אב ויר"ד סימן ר"מ סעיף ה"ז], מ"מ בכך אם האב ישיב אליו הקנס שיתן, ייחמתו היטב:

סעיף ג'

כרם חמר

מצוה כו' ואינו רוצה כו' בופין כו'. עיין סימן קנ"ד סעיף י' הג"ה י"א כו' ונאמן האיש כו' ואין כופין כו':

חכמת שלמה

ומיהו אם עוסק בתורה וכו' מותר להתאחד וכו'. נ"ב, עיין בנ"ש [סק"ה] שכתב דאין קיצנה לה ורשאי לאתל עמה דבעי. ולפ"ו נראה דמכ"ש אם נושא אשה שאינה בת בניס יודע דבה לא יערד מלימודו, ואם ישא אשה בת בניס יעטרך לערד מלימודו, דמותר נמי לעשות כן, וכ"ש הוא, דמה ליכ שכל כלי אשה כלל דיש עוד ג' חשש עבירה, והוי חרמ, ציטול פו"ר וחשש עבירה, ומומח, מכ"ש אם נושא אינה בת בניס לדיכא חשש עבירה רק ציטול פו"ר, אם כזה לא יבטל מלימודו וצוה יבטל, דמותר. ומכ"ש אם הוא מרגיש צנפשו לפי כוחו שאינו ראוי להוליד, דיכול לישא אשה שאינה בת בניס, וכמ"ש הגמוקי יוסף [ויבמות י"ט ע"ב מדפי הר"ף] והוצא ברמ"א אחר"כ בסעיף ח'. ואף דשם מייירי רק לענין* לשבת דהוי רק דרבנן, מ"מ נראה דאין לחלק בזה, כיון דאומדנא מילתא ואלוהין צכמה דוכחי צאיסורין בחר אומדנא, א"כ ה"ל מהני זה לענין דאורייתא ג"כ, כנלפע"ד ברור בזה, ודו"ק:

נראה
לענין
לענין
הנחת ט"ו
סוף סק"ב

בהג"ה

חכמת שלמה

ואפילו בנשא אשה וכו'. נ"ב, עיין בהשוכני לק"ק באטשאן, קנחה מקומה ציו"ד הלכות מערובות סימן ק"ה בחיבורי טוב טעם ודעם מהדורא ז' שלי, שם כתבתי דאף הממירין חרס רבינו גרשום מאור הגולה נראה עשר שנים, היינו רק אם נשא הצעל שמתו, כגון בחור לצמולה וכדומה שהם שנים בשנים, אבל אם בחור נשא זקנה או עכ"פ צאה בשנים הרבה ממנו, לכ"ע אין ממירין לו חרס רבינו גרשום מאור הגולה כיון דעשה בפשיעה ונשא זקנה ממנו ולא קיים מאמר חז"ל [ויבמות מ"ד ע"א] כלך אלל שמתוך, יע"ש ודו"ק היטב:

עוד מקודש

לא נהגו לבוץ. מה שמעלימים עיני העדה מלכוף למי שדר עם אשתו עשר שנים ולא ילדה שיגרשה, וכמ"ש בשו"ת הריב"ש ז"ל [סי' ט"ח] ובשו"ע, ועל פי הרוב אין אומרים גם כן בנחתא בלי כפיה בזה, יש על זה זכר זכות מצד דהוי גם כן ספק ספיקא, ספק אין המניעה מצידה רק מצידו, ויש גם כן ספק אם יעשו הדברים מנוצה ויהיו נשמעים. ויש בזה עוד ספיקות, ספק מצידה תהיה מניעה מלקבל גט, ספק מצידו תהיה מניעה מלגרשה, הן לאהבהו אותה הן מצד צנע מוהר הכתובה וכדומה, ספק ששייהם אינם ראויים להוליד. [והגם שאין זה ספק שקול, כי רוצה דעלמא מולידין, וכאן דאימתחוק ריעותא די לתלות הריעותא באחד מהם ולא בשניהם, עכ"ז אולי שייך בזה קצוה. גם כתבתי במקום אחר פלפול בשם מו"מ נ"י אודות ספק אחד שקול והשני אינו שקול, אודות מ"ש בזה הפני יהושע ז"ל פרק קמח דכמוצות [ט' ע"א ד"ה ואומר ר"ן], ומגן אברהם ז"ל [אריה] סימן (תס"ג)

הספיק כח כלם יחד לשמוע קול ה' ומרע"ה לבדו היה כחו מספיק יותר מכולם. לא קרא אלא למשה. שאילו קרא אחרים עמו לא היה נודע כחו של משה לגמרי שהיה אפשר שע"י זכות הנלוים לזה אבל לבדו לא. אלא של

קרא אלא למשה. ומ"מ הי' בו כח לשמוע קול הרבו. ועיין ב"פ"ת. ב רבי אבהו פתח ישו בו. רצה לומר דויקרא אל משה אתא למימר דשם שקראו בת פרעה עדיף מכולהו כדלקמן בפירוקין ולהכי מייתי האי קרא דדריש ליה בגרים וקאמר ששמות הגרים הביבים לפני ה'. וה"ה נמי שהשם שקראו בת פרעה שנתגירה היה חביב לפני ה'. אלו הגרים. דמכתוב ישו בו משמע עד דהשתא לא היו יושבים בצלו ועתה שבו לשבת בה. ע"כ דאיירי מגרים דבמתן תורה כרחו האומות משבת בצלו של הקב"ה כדאי בחזית נבי בצלו חמדתו וישבתו להכי קאמר שעתה ישו בו וירצו לשבת בצלו כמו שהיתה הכונה האלהית כמ"ת שקרא לכל האומות אלו ולא רצו [פ"ת וע"ש]. עיקר

כישראל. שהקישן הכתוב לישראל כדלקמן במדב"ר פ"ח. והתם הגרסינן כישראל כב"ת טעם סופר הוא [פ"ת]. כמה דתימר דגן בהורים. כלומר כיון דישראל איקרו דגן מקיש להו לישראל. וכן יפרחו כנפן דישראל איקרו גפן. ועיין ב"פ"ת. יחיו דגן בתלמוד בו. כטעם שאמרו בספרי הדגן זה התלמוד תירוש זו אנדה. ומשום דבעודם בנייתן לא יוכלו להבין בתורה כדאיאת בשמ"ר פ"ל. לה"ק

דהשתא יזכו לתלמוד ואנדה. שמותם של גרים. שלהיות שם הגר נזכר בלי יחוס בית אב. אמר שעכ"ז הוא חביב. שיתכל ה' בו. ולא כשרשו. כענין היין שהעץ שהוא יוצא ממנו גרוע מכל העצים בקומתו ואיכותו כי לא יצלה לכל מלאכה וכמשמ"ה מה יזיה עץ הגפן מכל עץ הזמורה. ועכ"ז היין חביב מצד עצמו ומתנסך על גבי המזבח [פ"ת]. ולמה נקרא שמו לבנון על שם ההר הטוב. זה הלשון אינו מכוון כי לא נתן טעם למה נקרא לבנון משום דכתיב ההר הטוב וגו' דאכתי צריך לתת טעם למה נקרא לבנון ולומר כהני טעמים דבסמוך. ואם לא בא לומר אלא שפ"י לבנון היינו בהמ"ק דומיא דההר הטוב הזה והלבנון. ה"ל למימר ואין לבנון אלא בהמ"ק כמד"א ההר הטוב כמ"ש בב"ר פ' ט"ז ולקמן במדבר רבה לא מייתי האי לישנא [פ"ת]. שמלבין עונותיהם. ע"י הקרבנות שקרבין בו. אם יהיו הטאיכם בו. כלו ראייה שכפרת החטא מכונה בהלכנה. שכל לבבות בו. דרש לבנון מלשון לב וכאה הנ"ן להגריל ולאחוב הענין. ולכלול את כל הלבבות כמו אותיות האמנת"ו הבאה לתפארת הענין [עין יריעות שלמה] וכאלו אומר הוא לב שלנו. כלומר מקור החיות והשמחה כמו שהלב הוא מקור החיים באדם. כי הוא יפה נוף משוש כל הארץ כי כטע ארצה טוב מאד, ודעת רבנן מפני ששם עיקר ההשגחה האלקית שורה. שזהו מכונה בשם לב. כלב הנותן חיות לכל הנוף. ויען כי הוא מקור הלב לכן אמר לבנון במגן הרבוי. על שם וחיו עיני ולבי. דרש לבנון נוטריקון לב עינים. ג ר' סימון בו. משום דבעי לפרש דויקרא אל משה אתא לומר שנקרא בשם משה ולא בשאר שמות שהיו לו כדלקמן. דרש ואזיל האי קרא למילף מיניה כמה שמות היו למשה. לא ניתן דברי הימים אלא לידרש. משום דאשכחן כמה

דברו. ע"פ מדה כ"ב שהיה גבור כח לשמוע. ב ישו בו יושבי בצלו. כמ"ר ריש פרשה ח' כל הענין. בתלמוד. וכמו שהדגן עיקר לחיי עוה"ז למזון כך התלמוד עיקר לחם התורה לחיי עולם הבא וכמו שהיין שמחה ותענוג להגוף כך האגדה שמחה ותענוג להנפש. שמותם של גרים. כולל שתי הכוונות השמות החדשים שקוראים לעצמם וכולל גם השמות שהם קוראים לאחרים כמו בתיא למשה כמ"ש לקמן סוף סי' ג' בהדיא וזהו עיקר שייכות דרשה זו לכאן על מ"ש ויקרא אל משה. ומ"ש זכרו כיון לבנון כאלו כתוב שמו כיון לבנון כי זכר ושם ענין אחד כמ"ש זה שמי וזה זכרי וכמ"ש זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב ודורש ע"פ גז"ש על המקדש והמזבח ורשב"י דורש ע"פ מדה ממעל וי"ז וכן ר"ט ע"פ מדה ממעל וי"ז. שכל לבבות. שמ"ר פרשה ל"ו סי' א' ובסוף פ"ח ג"ב ובמ"ר ריש פרשה ח'. ג לא נתן דברי

וְחַיָּה תִּדְעַ לָךְ שֶׁהוּא פֶּן, שְׂמַכְלָן לֹא קָרָא אֱלֹא לְמִשָּׁה. לְכָף נֶאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה.

ב יר' אָבְהוּ פִּתַח (הושע יד ח) יִשְׁבִּי בְּצֵלוֹ, אֱלוֹ הַגְּרִים שְׂבָאִין וְחִסְיָן בְּצֵלוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. (שם) יְחִיּוּ דָגָן, נַעֲשׂוּ עֵקֶר כִּישְׂרָאֵל, כְּמָה דְתִימְר (זכריה ט ז ח) דָּגָן בַּחוּרִים וְתִירוֹשׁ יִנוּכְבַּב בְּתָלוֹת. (הושע יד ח) וַיִּפְרְחוּ כַנְּפֵן, כְּמָה דְתִימְר (תהלים ט ח) גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסְיַע תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִטְעֶנָּה. דְּבָר אַחֵר, יְחִיּוּ דָגָן. בְּתַלְמוּד. וַיִּפְרְחוּ כַנְּפֵן. בְּאַגְדָּה. (הושע יד ח) זָכְרוּ כִּיִּין לְבָנוֹן. אֱמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲכִיב עָלֵי שְׂמוֹתֵם שֶׁל גְּרִים כִּיִּין נֶסֶף שֶׁקָּרַב לְפָנָיו עַל גְּבֵי הַמְּזֻבָּח. וְלָמָּה נִקְרָא שְׂמוֹ לְבָנוֹן, עַל שֵׁם (דברים ג כה) הַהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנָן. תְּגִי ר' שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאי לָמָּה נִקְרָא שְׂמוֹ לְבָנוֹן, שְׂמַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁלָּג, הָדָא הוּא דְכִּתִּיב (ישעיה א יח) אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשֶׁנִּים כְּשֶׁלָּג יִלְפִינוּ אִם יֵאָדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצִמְרֵי יְהוּ. ר' טְבִיּוּמֵי אֱמַר עַל שֵׁם שְׂפָל לְכַבּוֹת שְׂמֵחִים בּוֹ, הָדָא הוּא דְכִּתִּיב (תהלים מח א) יָפָה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ וְגוֹ. וְרַבְּנָן אֱמַרֵי עַל שֵׁם (מ"א ט ג) וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבֵּי שֵׁם כָּל הַיְמִיּוֹם.

ג ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי ר' חמא אבהו דר' הושעיה בשם רב אמרי לא נתן דברי הימים אלא לדרש.

מתנות כהונה
ב שמותם בו. והיינו דמעי זכרו שמותם הם זכרונם שנקראו בשמותם על האלמנה. על שם. שלל לזנות וכו'. [לבבות]. דרש לזנון לזון לב. וחיו עיני ולבי שם. דרש לזנון נוטריקון לב עינים.

חידושי הרד"ק
העם כבהם. ורמזו נ"כ במאי דכתיב לקמיה ולכו יונקותיו בו שדרשוהו (בברכות מג) על בחורי ישראל. תני ר' שמעון בן יוחאי למה נקרא שמו לבנון. ספרי שם. ג לא ניתן דברי הימים אלא לדרש. הוה רבה פ"ב (ועיין מגלה י"ג) ופירש

מסורת המדרש
ד גיטין דף נ"ו ע"ב. חזית פ"ז פסקו ה' סי' ג'.

ענף יוסף
פ"א ב ולמה נקרא שמו לבנון על שם ההר הטוב הזה והלבנון. עיין מ"ש בעין בשם הי"ת. ואפשר שה"פ למה נקרא היין שמתסר ע"ג המזבח לבנון. וקאמר משום שבהמ"ק נקרא לבנון כדכתיב ההר הטוב הזה והלבנון. וקאמר רשב"י למה נקרא בהמ"ק לבנון על שם שמלבין עונותיהם של ישראל ע"י הקרבנות שקרבין בו.

אמרי יוסף
לכך נאמר ויקרא אל משה. וזו היה נבורתו כי הוא גבור שבנבורים כי אף שנאמר בהם גבורי כח לא ימלו כדדרשו לזמן עליו שיתיי עזר על גבור ומשה לבדו נשא וגם סבל. ב זכרו כיון לבנון. הכיב עליו שמותן של גרים או שם עצמם או שם שמכנים השם לאחרים ככתיה בת פרעה שנתגירה וכינתה למשה בשם הלז דכן קרא הקב"ה אף על פי שהיה לו ז' שמות אבינודור וחבר על שם שהעביר הפרענות מהעולם כי אותיות א' ה' ו' י' מתחלפות ואע"פ התחלה כאשר קראו ה' משה סבנה לא דרשו ז"ל כן רק תנה כי כאן קבל התורה וקנה לו שמות ארעיים יותר ועכ"ז

באור מהר"פ
ב משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון וגו'. משום דעיקר השמחה היתה מפני הקרבנות שהיו מתכפרים וזה היו הנשחטים על ירך המזבח צפונה וזהו משוש כל הארץ וגו' ירכתי צפון וגו' וכן מפורש במדרש שוש"ש וז"ל משוש כל הארץ ובמה היתה משוש היתה משמחת כל הארץ היה אדם עובר עבירה היה דואג בלבו ולבו שח עליו היה הולך לירושלים ומקריב קרבן ומתכפר לו ולבו שמח עליו ויצא משם שמח ע"כ. ג ר' יהושע בן לוי וכו' לא נתן דברי הימים אלא לדרש וכו'. פ"י משום דבעי לפרש דויקרא אל משה אתא למימר שנקרא בשם משה ולא בשאר שמות שהיו לו כמבואר לקמן ולכך דריש האי קרא תחלה למילף מיניה כמה שמות היו למשה.

ידי משה
ג לא נתן דברי הימים אלא לדרש. דא"כ למה לו להזכיר המעשים מה דהוה הוה ועוד שנוכרים הם בשאר דוכתי.

ענף יוסף

ג זו יוכבד. תימא דקרא דהתם בכלב קמשתעי לפיז אשתו קאי אכלב אבל עמרם מאן דבר שמייה התם דקאמר אשתו היהודיה על יוכבד (יפ"ת). את ירד זה משה. וכן תרגם רב יוסף אלא שאמר שנקרא ירד דאחית מנא לישראל. וכן הוא במגילה דף י"ג ע"א.

אמרי יושר

לא קראו אלא משה. אימא בספר הישר בתיה קראתו משה עמרם קרא שמו חבר כי בעבורו חובר עם אשתו אשר גרשה אמו קראתו יקותיאל כי אמרה קייתי אל ה' ושיבתו אלהים אליה מרים קראה לו ירד כי ירדה אחריו אהרן קרא שמו אבי זנוח כי זנוח אביו אביו והיתה מנורשת קחת אבי עמרם קראהו אביגדור שבכעורו נגדו הפרץ והגורה ולא יספו שפליך זכוריהם אל האור מניקתו קראתו סוכו שנצפן בביתו שלשה ירחים ישראל קרא שמו שמעיה בן נתנאל כי שמע אח"כ תפלתו בעד ישראל.

באור מהר"פ

ואשתו וגו'. (ד"ה א' ד' ט"ז י"ח) ובנו כלב בן יפונה עירו אלה נועם ובני אלה וקנו. ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור ואת חבר אבי שוכו וזאת יקותיאל אבי זנוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד ואשתו היהודיה זו יוכבד תימא דקראי דהתם בכלב משתעי כמו שהוצעו המקראות כאן ואשתו אכלב קאי כאשר יראה המעיין וכן דריש בסמוך בסוף הדרש אשר לקח מרד זה כלב וכן מבואר (בפ"ק דמגילה דף י"ג א') וכי ירד שמו הלא כלב שמו ופירש"י וז"ל שבכלב משתעי קרא אבל עמרם מאן דבר שמייה התם דקאמר ואשתו היהודיה קאי על יוכבד וצ"ע מאד מאד.

ירי משה

חבר שהעביר הפרענויות מלכוא. פי' ולשון חבר הוא כמו חובר חבר שפירשו הוא שמעכב ומונע פורעניות של נחשים מלכוא ועל שם זה היה נקרא חבר שהעביר פורעניות מלכוא בעולם. ולי נראה ששני טעמים הוא אחד אחרי שחבר בנים לאביהם עכב הפורעניות מלכוא ולפי"ז לא צריך לד"א.

ליקוטים

ג שחוריד התורה. כי התורה העליונה במציאותה היא למעלה כנודע, אך נלכשה במאמרים שיכולים התחמום לקבלה. שחוריד השכינה. להיות שפעה

הימים בו. ועי' בשמ"ר פי"ח סי' ג' שהם שייכים להבנת דברי המאמר המופלא הזה. שהעמידה יהודים בעולם. כמ"ש שמ"ר פ"א סי' י"ג ג"כ על יוכבד שנקראת שפרה שהעמידה ישראל וכו' ע"ש. והנה שם יהודים לא נזכר בתנ"ך רק באסתר עזרא נחמיה ובת"א אלהי העברים תרגם אלהא דיהודאי וכן העבריות יהודיתה. ובילקוט כאן הגירסא שהעמידה הודיא בעולם ופי"ג ג"כ על שהעמידה ישראל שהם מהוללים וכמ"ש בלאה כאמרה הפעם אודה את ה' ע"כ קראה את שמו יהודה. שחוריד את התורה. כמ"ש עיר גבורים עלה חכם יוורד עוז מבטחה. שחוריד את השכינה. כמ"ש בסדר יתרו כי ביום השלישי ירד ה' על הר סיני. וכמ"ש ב"ר פי"ט סי' ז' עמד משה והורידה מלמעלה למטה. שחבר את הבנים. והוא חבר אבי שחבר לאב וזהו ע"פ מדה ט'. גם דורש שתיבת אבי שייך למטה כי אבי הוא סמוך. הפרענויות. יתכן שמרומי במ"ש שוכו כשי"ן שמאלית כאלו הוא בשי"ן ימנית מלשון וישוכו המים וחמת המלך שוכה שהעביר הפורענות ושככה חמתו. שסוכים ברוח הקדש. כמ"ש מגילה פרק א' יסכה זו שרה שסוכה ברוה"ק וכן הוא בס"ע פרק כ"א ומשה היה אב לכל הנביאים כמ"ש סוף בהעלותך לא כן עבדי משה וגו'. לנביא סביא. כמ"ש ש"א ט' י"ב כי לנביא היום יקרא לפנים הרואה. הבנים מקוין. וזהו יקותיאל אבי כנ"ל אצל חבר. יזור על פני המים. שע"ז נתברר מי שחטא בעגל ועי"ז הזניחם מחטא העגל.

זו יוכבד. וכי משבטו של יהודה היתה והלא משבטו של לוי היתה ולמה נקרא שמה יהודיה, על שם שהעמידה יהודים בעולם. ילדה את ירד. זה משה. ר"ח בר פפא אמר ר' סימון. ר"ח בר פפא אמר ירד, שהוריד את התורה מלמעלה למטה. דבר אחר, ירד. שהוריד את השכינה מלמעלה למטה. אמר ר' סימון אין לשון ירד אלא לשון מלוכה, כמה דתימר (תהלים עב ח) וירד מים עד ים, וכתוב (מ"א ה ד) פי הוא רדה בכל עבר הנהר. אביגדור. ר' הונא בר אבא אמר הרבה גודרין עמדו לישראל וזה היה אביהן של פלן. (דה"א ד י"ח) חבר. שחבר את הבנים לחבר. שהעביר הפרענויות מלכוא בעולם. אבי סוכו. שהיה של נביאים שסוכים ברוח הקדש. ר' לוי אמר לשון ערבי הוא, בערבי קורין לנביא סביא. (שם) יקותיאל. ר' לוי ור' סימא אמר שעשה את הבנים מקוין לאביהם שבשמים. (שם) אבי זנוח. זה משה שהיה אב למזניחים שהזניחום מעבודה זרה, הךא הוא דכתוב (שמות לב ב) ויזר על פני המים וגו'. (דה"א ד י"ח) ואלה בני בתיה בת פרעה. ר' יהושע דסקנין בשם ר' לוי אמר לה הקדוש ברוך הוא לבתיה בת פרעה מתנות כהונה

ג שהעמידה יהודים וכו'. כי היסח המילדת צמנרים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מנרים ומחין אח הילדים וכל הכופר נע"ו נקרא יהודי כדליתא פ"ק דמגילה. וירד. פי' מלך ומושל. גודרין. חידושי הרד"ק

הרין קריא וכתבם שמעיה וכו'. לפי' משמע שמישה כתב ותיקן כל המשמרות הכתובים בד"ה שם. אבל (בתענית כ"ז) ובירושלמי שם חולק ע"ז ע"ש. חידושי הרש"ש

ג ירד שהוריד את התורה מלמעלה למטה. ובמגלה י"ג א' איתא שירד להם לישראל מן בימיו. אבי סוכו שהיה אביהן בו. ושם במגילה איתא שנעשה להם לישראל כסוכה. אמר לה הקדוש ברוך הוא וכו' לא היה בנך וקראתיו בנך. נ"ל שהוא לנקבה נוכחת בכנוי נסתר והוא שיהיה למדבר בעדו עם הכנויים השייכים בשניהם כידוע בחכמת הדקדוק ע"י לוח הכנויים. ועי' רד"ק בירמיה ב' למטה בארץ וידוע כי הדבר הנעלה המשפיל ערכו להזקק למטה נקרא בכתיבה זו בשם ירודה. והירודה נטפה היא מעלתה (אשד הנזכרים).

שמות ואינן אלא אחד כענין ירד ואביגדור וכל הגי' דמזכיר הכא. וכן ישר ושובב וארדון וזולתם. דמייתי בש"ר פ"א ובצלאל וראיה ושובל וזולתם דמייתי שם פ"מ. ועוד דרוב ענינים הנזכרים בד"ה נזכרו בספר מלכים ושאר דוכתי. להכי קאמר שלא ניתן ד"ה אלא לדרש ששמות רבים נאמרו על אחד לרמוז הדרשות שגדרשו בהם ואינם שמות אנשים מחולפים. שהעמידה יהודים. שהיתה שפרה שפרו ורכו ישראל על ידה וגם ותחינה את הילדים כדלעיל ש"ר פ"א. שהוריד את התורה. כי התורה העליונה במציאותה היא למעלה. כנודע. אך נלכשה במאמרים שיכולים התחמום לקבלה. שהוריד את השכינה. מרקיע השביעי לארץ. וכדא"כ בכ"ר פי"ט. לשון מלוכה. ומשה איקרי מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך. וירד. פי' מלך ומושל. גודרין. פרצתן של ישראל ועושין גדר לתורה ומצות. שחיבר את הבנים בו. ע"י הקמת המשכן כמ"ש ושכנתי בתוכם (הגרא). שהעביר הפרענויות. וחובר לשון חובר חבר שמעכב פורענות הנחשים ע"י לחישתו. ור"ל שאם לא קבלו ישראל את התורה היה נחרב כל העולם. ועי' קבלת התורה נתבסס העולם. והיינו דקאמר שהעביר הפרענויות מלכוא בעולם. שסוכים ברוח הקדש. הבטה שאינה בהירה כל כך נקראת בלשון ארמית סביא. וכל הנביאי' היה בלא אספקלריא המאירה. אך משה היה אבי כל הנביאים באספקלריא המאירה. מקוין לאביהם. דרש יקותיאל קויתו אל בסירוס אותיות. שהיה אב למזניחים. כי רבים אחרים עשו כך כגון אסא יאשיה וחזקיהו שהעבירו עבודות זרות ומשיר הגדיל לעשות מכולם.

ג שהעמידה יהודים וכו'. כי היסח המילדת צמנרים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מנרים ומחין אח הילדים וכל הכופר נע"ו נקרא יהודי כדליתא פ"ק דמגילה. וירד. פי' מלך ומושל. גודרין. חידושי הרד"ק

הרין קריא וכתבם שמעיה וכו'. לפי' משמע שמישה כתב ותיקן כל המשמרות הכתובים בד"ה שם. אבל (בתענית כ"ז) ובירושלמי שם חולק ע"ז ע"ש. חידושי הרש"ש

ג ירד שהוריד את התורה מלמעלה למטה. ובמגלה י"ג א' איתא שירד להם לישראל מן בימיו. אבי סוכו שהיה אביהן בו. ושם במגילה איתא שנעשה להם לישראל כסוכה. אמר לה הקדוש ברוך הוא וכו' לא היה בנך וקראתיו בנך. נ"ל שהוא לנקבה נוכחת בכנוי נסתר והוא שיהיה למדבר בעדו עם הכנויים השייכים בשניהם כידוע בחכמת הדקדוק ע"י לוח הכנויים. ועי' רד"ק בירמיה ב' למטה בארץ וידוע כי הדבר הנעלה המשפיל ערכו להזקק למטה נקרא בכתיבה זו בשם ירודה. והירודה נטפה היא מעלתה (אשד הנזכרים).

למטה בארץ וידוע כי הדבר הנעלה המשפיל ערכו להזקק למטה נקרא בכתיבה זו בשם ירודה. והירודה נטפה היא מעלתה (אשד הנזכרים).

וגליל וכיון שאותן שבגליל גלו בימי סנחרב לא נשארו אלא שבט יהודה, אף שנשארו מבנימין ומשאר שבטים מה שהחזיר ירמיה כיון שכולן גלו ולא נשארו אלא מעט נכללו גם הם בשבט יהודה, וזהו שקשה להו קרי ליה איש יהודי משמע שהוא עכשיו שר על כל יהודה שהם כל ישראל שנקרא בשם יהודים, וקרי ליה איש ימיני משמע שהיה מתחילה שר כשהיו על אדמתם והיה נקרא כל שבט בפני עצמו על שם שבטו, ועל זה משני שמוכתר בנימוטו היה פירוש בשני כתרים דהיינו שהיה שר מתחילה על שבט בנימין, ואחר כך כשגלו נעשה גם שר על כל היהודים ושמו הראשון ג"כ נשאר:

קמ) בגמרא במסכת מגילה (דף י"ג ע"ב) ר' יהושע בן קרחה אמר אסתר ירקרקת היתה (כהדרכה) אלא חוט של חסד משוך עליה (מאת הקב"ה) לכך נראית יפה (לאחשורוש), ויש לדקדק מי דחקיה לר"י ב"ק להוציא הדבר מפשוטו, ויש לומר דר' יהושע בן קרחה אויל לשיטתו, דהנה במס' ב"ב (דף ט"ו ע"ב) איבא פלוגתא באיזה זמן היה איוב חי, ואיתא שם ר' יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה וכו' ע"ש, וכך איתא בירושלמי סוטה פ"ה ה"ז, ובמדרש (ב"ד פנ"ז) דר"י ב"ק סובר בן ע"ש, והנה באיוב (מ"ג ט"ז) כתיב ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ, הרי מקרא מפורש דבנות איוב היו יותר יפות מכל בנות הארץ, וכיון דר"י ב"ק סובר דהם היו בימי אחשורוש ע"כ צ"ל דהיו יפות ביותר גם מאסתר המלכה (*), לכך סובר ר"י ב"ק דאסתר ירקרקת היתה רק חוט של חסד משוך

ותמוה הא באמרו לא על המלך לבדו המשמעות שזה החטא הוא קל לכך הגדיל החטא ואמר כי על כל השרים להורות שזאת יותר חמור מן החטא הראשון, והלא באמת החטא על המלך הוא יותר חמור כידוע לכל מבין, ויש לבאר ד"ל שרצה ממוכן שהמלך בעצמו ישב על המשפט ויכתב בדתו פרס ומדי ולא יעבור, שכשהמלך בעצמו ישב על המשפט לא יכלו לחזור את המשפט ויקום דברו וחתיםתו בדתו פרס ומדי, לכן אמר אם על המלך טוב וגו' יצא דבר המלכות מלפניו ויכתב בדתו פרס ומדי ולא יעבור, פי' אם יצא דבר המלכות או בודאי לא יעבור, אך מחמת שאין המלך יכול לישוב על כסא דין על מה שמרדה עליו המלכה ושתי דהא הוא בעצמו הבעל דבר בדין זה, לכך אמר ממוכן לא על המלך לבדו עושה ושתי המלכה כי על כל השרים, והשתא יכול לישוב המלך בעצמו על כסא דין על משפט השרים: (קלט) **איש** יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי וגו' איש ימיני, ומקשה בגמרא (מגילת דף י"ג ע"ב) קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי, ומשני אסתר ר"ג מרדכי מוכתר בנימוטו היה (בשמות נאים), והנה לכאורה יפלא מאור הלא כולם נקראים יהודים כמ"ש במגלה הזאת כמה פעמים, ולכאורה היה נראה לומר שקשייתם הוא מן איש שהוא לשון שר וחשוב כמו הלא איש אתה ומי כמוך וגו', אבל גם זאת אינה קושיא כי אפשר לומר שבאמת היה שר, ונראה שקשייתם היה מן איש כנו"ל, וב' פעמים, כי מה שהם נקראים יהודים היינו מפני שארץ ישראל נחלק ליהודה

אוצר החכמה

***) ובזה** מיושב קושיית המהרש"א במסכת ז"ב (דף ט"ז ע"ב) שהקשה שם כיון דלא נמלאו יפות כבנות איוב למה לא לקחו אותן למלך אחשורוש וכו' ע"ש. אבל לפי האמור כאן ניחא דיש לומר דשניהם אמת ד"ל דבאמת בנות איוב היו יפות ביותר מכל הכתולות

ברפידים (שמות י"ז ס'), ופעם השני הוא בפרשת חקת כאשר גע אהרן כתיב וישמע הבנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל (נמדנר כ"ט ט'). ואיתא שם במדרש הובא גם ברש"י יושב הנגב זה עמלק וכו' ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהי' ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם בלבושי עמלקים ולשונם לשון כנענים לכן התפללו כתיב שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי וכו' ע"ש, ופעם השלישי הוא המן ימ"ש נצר זדון מורע עמלק, ועל שלש פעמים אלו רמזו לו למרדכי התינוקות בנביאותיהם הקצנות (*), האחד אמר לו אל תירא מפחד פתאום, רמז לו על פעם הראשון שבא או עמלק על ישראל בפתע פתאום, וואף שהוא בלשון עתיד, הוא מפני שכן כתיב בקרא אבל הרמז היה על המעשה הזאת שעברה) כמו שאמר הכתיב על זה בפ' תצא (דברים כ"ט י"ט) אשר קרך בדרך וכו' ר"ל שבא עליך פתאום דרך מקרה, ואתה לא הומנת כנגדו ובכל זאת הצילנו הקב"ה או מידו, וכמו שהצילנו או כן ישיענו גם עתה, והשני אמר לו עוצו עצה ותופר הוא כנגד פעם הב', שהתחכמו או והתיעצו לדבר בלשון כנען ולרמות את ישראל כדי שלא יכירום בגדל, ובכל זאת הצילנו ה' מידם והפירה עצתם כן ישיענו גם

משוך עליה טאת הקב"ה לכן נשאת חן חתר מכל הבתולות כמ"ש במגלה ותשא חסד לפניו :

קמח) במדרש רבה (אסתר פ"ו סי' ע"ז) בשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, ראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר, ורץ מרדכי אחריהם וכו' כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקך, אמר לו אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים כי תבוא (משלי ג'), פתח השני ואמר אני קריתי היום וכו' עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל (ישעי מ'), פתח השלישי ואמר ועד וקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט (שם מ"ז), כיון ששמע מרדכי כך שחק והיה שמח שמחה גדולה, אמר לו המן מה הוא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו, אמר לו על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו וכו' ע"ש, ויש להבין למה רמז למרדכי שלשה פסוקים אלו שהם מכתובים ומנביאים, הלא כמה פסוקים יש בתורה המדברים בהצלת ישראל ומהצלתן, ומה התייחסות יש לפסוקים אלו דוקא, ויש לומר דהענין הוא כן, משום דמצינו שלש פעמים שבא עמלק ימ"ש על ישראל, האחד בפ' בשלח כתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל

הבתולות והאפשר שכתרו מהן להמלך. רק אסתר היחה נושאת חן יותר מהן. מחמת החופ של חסד שהי' משוך עליה :

ע"יין בספר תורת חיים במסכת צ"צ (דף י"ג) שכתב שם דהא דחשכחן בכמה דוכתי דאמרו ליה חכמים לינוקא פסוק לי פסוקך כשרנו לידע עמידות וסמכו עלמן על אוחו הפסוק דלאו גיחוש הוא וכו' היינו טעמא משום דאמרינן שם בגמרא מיוס שחרב בית המקדש נימלה נבואה וניתנה לתינוקות. א"כ כשהתינוק אומר לו פסוקו כדמות נבואה הוא. וראוי לסמוך עליו עכ"ל ע"ש. ול"ע ממה דאיתא במסכת גיטין (דף ג"ו ע"א) אמר ליה לינוקא פסוק לי פסוקך וכו' ע"ש. והרי שם היה קודם החורבן הבית ואיך סמכו עליו :

בכל

ג א לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ: אַחַר וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִדְּלָה הַמֶּלֶךְ
 אֶחְשׂוּרוֹשׁ אֶת־הַמֶּן בֵּין־הַמִּדְתָּא הָאֲגָגִי וַיִּנְשְׂאָהּ וַיִּשֶׂם אֶת־
 ב כָּסָאוֹ מֵעַל כָּל־הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אֵתוֹ: וְכָל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
 בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהַמֶּן כִּי־כֵן צִוְּהָ לֹו הַמֶּלֶךְ
 ג וּמַרְדֵּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה: וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־
 ד בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ לְמַרְדֵּכִי מִדּוֹעַ אֶתָּה עֹזְבֵר אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ: וַיְהִי
 בְּאִמְרָם אֵלָיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּדּוּ לְהַמֶּן לְרֹאוֹת

רש"י

הדברים האלה. שנבחרה רפואה זו להיות לחשופה לישראל: גדל המלך וגו' את המן.
 שהקב"ה צוה רפואה למכתן של ישראל קודם שיבא המכה עליהם: (ג) כורעים
 ומשתחוים. שפשה עלמו אלוה לפיכך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: (ד) היעמדו

אבן עזרא

ויקצר צערי גלעד: (א) אחר. אחר מעל כל כסאות השרים כי לכל שר יש
 סמל שמים יש אומרים כי זה המן הוא לו כסא צבית המלכות: (ב) יכרע
 ממוכן: מעל כל השרים: הטעם וישתחוה. ידועים ונכון מה שדרשו

הדר עזר

פרק ג) א) בד"ה אחר אחר חמש שנים – שלקח אסתר בשנת ז'
 למלכותו וגידל המן בשנת י"ב והפיל פור וגו'.

אברהם יגל

א) אחר חמש שנים וכו' – מקיבוץ הנשים למלך שהיה בשנת שבע
 למלכותו, בשנת הי"ב למלכותו גידל המלך אחשוורוש את המן – שדרשו
 חז"ל (מגילה י"ב, ע"ב) שהוא ממוכן ממשרתי המלך המוזכר לעיל (פ"א, פסוק
 י"ד) וכינו אותו בשם ממוכן משום שהוא מוכן לפורענויות שתמיד רק רע יצא
 ממנו, הטעם מעל כל כסאות השרים – שנתן לו מעמד גדול בבית המלך
 מעל כל נכבדי הארמון, כי לכל שר יש מעמד ומקום מכובד לפני המלך, והוא
 התגדל ע"י המלך לעמוד בראש כולם.

ב) ידועים ונכון מה שדרשו רז"ל – (מדרש רבה, אסתר פ"ז, ז') כי המן
 עשה את עצמו לעבודה זרה ושם צורת עבודת כוכבים על מצנפתו או
 בבגדיו כנגד ליבו. ולכן לא יכל מרדכי להשתחוות לו, כי כל מי שהשתחוה
 לו – השתחוה לעבודת כוכבים.

הִיעַמְדוּ דְבַרֵי מַרְדֳּכָי בִּי־הַגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר־הוּא יְהוּדִי: וַיֵּרָא הַמֶּן
 כִּי־אֵין מַרְדֳּכָי כֹּרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֵא הַמֶּן חֲמָה: וַיִּבֹז בְּעֵינָיו

רש"י

דברי מרדכי. האומר שלא ישמחה עולמית כי הוא יהודי והזהר על עבודה

אסתר החכמה

אבן עזרא

רו"ל כי צורת כלם וע"ז היו צנגדיו או נסכנה גם הכניס כל ישראל היה ראוי
 על מלנפחו: (ד) כי הגיד להם שידבר לאסתר ותסירנו משער המלך
 אשר הוא יהודי. כי הוא אסור לו. ולא יכעיס את המן אחר שרא' שהשעה
 והנ' יש לשאול למה הכניס מרדכי עצמו משחקת לו. והתשובה כי לא יוכל לסיר

הדר עזר

ד) בד"ה כי הגיד להם וגו' ויש לשאול וכו' שתסירנו – פי' היא מדעתה
 ותירץ אפילו המלכה לא תוכל אם לא המלך יגזור לילך ולא תוכל לומר
 למלך שיגזור עליו ויגרשנו כי מביאתו לידי סכנה שיאמר המלך ודאי יש
 לו עון אשר חטא ויהרגהו.

אברהם יגל

ד) כי הוא אסור לו – דהיינו הסיבה שהתמלא המן חימה היא בגלל ששמע
 שמרדכי לא משתחוה לו – לא מסיבת גאוהו ושחושב עצמו לא פחות חשוב
 ממנו, אלא משום שהוא יהודי ואסור לו זאת, והחלה שנאת ישראל לבעור
 בו, והנה יש לשאול – מדוע הכניס מרדכי את עצמו ואת כל כלל ישראל
 לסכנה ביושבו בשער המלך ואינו משתחוה, היה צריך להודיע לאסתר את כל
 זאת, והיא תתן לו רשות לעזוב את חצר המלך, ומדוע ישב שם להרגיז את
 המן שבגלל זה באה הרעה לעם ישראל, והרי הורונו חז"ל (ברכות ז"ב) "אם
 ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו", והתשובה – שעל פי חוקי
 המלכות של אחשורוש, כל אחד מהמשרתים ומקורבי המלך יושב על מקומו
 ומשמרתו בחצר הארמון, ואסור לו לעזוב אותה בלי רשות מהמלך, ואם עבר על
 חוק זה גזר דינו – מוות, ורק המלך בעצמו יכול לתת רשות לדבר זה, ולאף אחד
 מבכירי המלכות אין זכות להרשות לעזוב את החצר וגם לא לאסתר המלכה,
 ולכן מרדכי לא יכל לבקש מאסתר לעזוב את מקומו, וגם שאסתר לא יכלה
 לדבר עם אחשורוש ולבקשו שירשה זאת, כי אחשורוש הידוע בחמתו ובמהירות
 פסיקתו יחשוש שכנראה מרדכי חוטא למלכות במחשבתו וכבר איננו מעריך
 אותו ומסכים עם הנהגתו כראוי, ולכן רוצה מרדכי לפרוש ממנו ועלול להורגו
 ולכן נשאר במקומו בחצר ארמון המלך.

